

N:o 16.

Ank. till Riksd. Kansli den 11 Mars 1881, kl. 3 e. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Riksdagen, angående medgifvande för Strömsholms nya kanalbolag att medelst årliga afbetalningar gälda återstoden af en bolagets skuld till staten; Gifven Stockholms Slott den 11 Februari 1881.

Sedan Rikets Ständer vid 1840—1841 års riksdag, i anledning af nådig proposition i ämnet, afsatt en summa af 600,000 R:dr Banko att, förräntad af Riksgäldskontorets fullmäktige enligt stadgade grunder, användas, jemte upplöpande räntor, till utbetalning under femton års tid af 50,000 R:dr Banco årligen för ombyggnad af Strömsholms kanal och slussverk, så vida Strömsholms gamla slussverks bolag eller ock ett nytt bolag ville åtaga sig de skyldigheter, mot åtnjutande af de rättigheter och förmåner, som i Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 14 Juni 1841 funnes bestämda, samt ett nytt bolag bildat sig för ombyggnadens utförande och genom öfverenskommelse med det gamla bolaget erhållit full eganderätt till Strömsholms gamla kanal- och slussverk med alla tillhörigheter i löst och fast mot vilkor att ansvara för alla de förbindelser och åligganden, som kunde göras gällande mot det gamla bolaget, hvilket upplösts, blef, uppå ansökan af Direktionen för detta nya bolag, Kongl. Maj:ts nådiga privilegium för Strömsholms nya kanalbolag den 28 April 1842 utfärdadt.

Detta privilegium innehåller bland annat:

i § 3 att bolaget, utan att kunna af staten påräkna ytterligare bidrag än det i detta privilegium omförmälda, skulle, enligt redan af Kongl. Maj:t fastställd plan, utföra ombyggnadsarbetet, omfattande segelleden från och med sjön Barken i Kopparbergs län till och med kanalens utlopp vid Strömsholm;

i § 5 att efter arbetets fullbordan borde af kanalinkomsterna afsättas 5,000 R:dr banko om året till samlande af en fond för framtida större reparationer, intilldess denna fond, med derå uplupna och till kapitalet lagda räntor, uppginge till 200,000 R:dr banko, hvarefter räntan komme att inberäknas bland kanalverkets inkomster; Och skulle utlåningarne af dessa medel samt bevakningen af låne- och säkerhetshandlingarne därför besörjas af bolaget, men handlingarne blifva under Riksgäldskontorets vård, samt, om fondens kapital antingen helt och hållet, eller till någon del, medtoges för större reparationer, räntan åter läggas till kapitalet och af kanalinkomsterna ånyo afsättas 5,000 R:dr årligen, intill dess fonden åter uppgått till 200,000 R:dr;

i § 6 att från och med det år, då kanalen vore fullt färdig och farbar, skulle, — sedan af kanalverkets inkomster blifvit afdragna och godtgjorda kostnaderna för kanalens och slussverkets samt kanalfartens ändamålsenliga vidmakthållande, aflöningar och arfvoden, bevillning samt allt hvad till årlig kostnad för kanalverket kunde hänföras och således äfven den i § 5 omförmälda afsättning till reparationsfonden äfvensom den enligt § 10 i privilegium aktieegarne tillkommande utdelning all öfrig inkomst tillfalla staten såsom godtgörelse för dess förskott till kanalbyggnaden;

i § 7 att såsom säkerhet för statsbidraget och för uppfyllande af de förbindelser bolaget, sedan det blifvit egare till då varande Strömsholms kanal och slussverk med alla tillhörigheter, sig åtagit, bolaget skulle till statsverket öfverlemna Strömsholms gamla kanal- och slussverk med alla dess tillhörigheter i fast och lös egendom; samt

i § 10 att, så framt stadgade åligganden och förbindelser af det nya bolaget noggrant upfyldes, detta bolag egde, jemte orubbad besittnings- och eganderätt till Strömsholms såväl gamla som nya kanal- och slussverk med alla dess tillhörigheter, tillgodonjuta följande förmåner, bland andra, nemligen: att i 15 år, räknadt från och med 1842 till och med 1856, årligen från Riksgäldskontoret upbära ett statsanslag af 50,000 R:dr Banco; att under ombyggnadstiden få beräkna aktieutdelning till högst 5 procent på det insatta aktiekapitalet, så vidt kanalinkomsten för hvarje år dertill lemnade tillgång, sedan af densamma först afdragits hvad till ombyggnaden tagits i beräkning och hvad som erfordrats för uprätthållande af farten på den gamla kanalen; samt att från och med det år, då nya kanal- och slussverket vore fullt färdigt och farbart, erhålla af kanalinkomsten, så vidt den dertill lemnade tillgång, ett belopp, såsom ränta och utdelning på aktierna, af högst 15,000 R:dr Banco om året, sedan likväl förut afdragits och godtgjorts alla i § 6 omförmälda utgifter för året.

Kontrakt om arbetets utförande afslöts derefter den 28 Maj 1842 emellan Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, å Kronans vägnar, och Direktionen för det nya bolaget, och ombyggnaden påbörjades. Men det visade sig

snart, att den härför beräknade kostnaden, 1,967,826 kronor, var alltför låg, och bolaget beslöt därför, i ändamål att såmedelst minska bristen, att från och med år 1848 inskränka utdelningen på aktierna till allenast 3 procent om året, men tillika att i bolagets räkenskaper skulle uppläggas ett särskildt konto, hvarå aktieegarne gemensamt tillgodofördes såsom fordran en mot den innehållna utdelningen af 2 procent å aktiekapitalet, som utgjorde 323,400 kronor, svarande årlig summa af 6,468 kronor, hvilken framdeles, sedan ombyggnaden verkstälts, skulle kunna aktieegarne tillgodokomma, om tillgångarne sådant medgäfv, och hvilken summa vid tiden för kanalarbetets afslutning med året 1859 upgick till 77,616 kronor.

Då likväl under arbetets fortgång en brist af mer än 1,100,000 kronor beräknats komma att uppstå i tillgångarne för företagets fullbordande, anhöll bolaget hos Kongl. Maj:t, att antingen staten måtte under vissa villkor öfvertaga kanal- och slussverket, eller ock bolaget måtte beredas ytterligare understöd af statsmedel till upgifvet belopp. Efter det Kongl. Maj:t, som icke kunnat bifalla någotdera af dessa alternativ, gjort framställning i ämnet till Rikets år 1850—51 församlade Ständer, fann Kongl. Maj:t, den 22 December 1851 godt, i öfverensstämmelse med Rikets Ständers beslut, medgifva, utom annat, att bolaget, såsom understöd för kanalarbetets utförande, skulle från Handels- och Sjöfartsfonden under nio år utbekomma ett belopp af högst 75,000 kronor årligen under villkor, bland andra: att 225 000 kronor af understödsbeloppet vore anslag utan återbetalnings-skyldighet, men återstoden 450,000 kronor utgjorde ett räntefritt förskott, hvilket från och med år 1860 borde med 9,000 kronor årligen till dess full likvid skett återgäldas till nämnda fond; att dessa 9,000 kronor borde af kanalinkomsterna utgå, innan någon utdelning å aktierna enligt § 10 i privilegiet finge åtnjutas, hvaremot den summa, som efter ombyggnadsarbetets fullbordande skulle, enligt § 5 i privilegiet, årligen afsättas till reparationsfond, finge minskas från 7,500 till 4,500 kronor under så lång tid, som åtginge för amortering af det nämnda statsbidraget; samt att, intill dess Kongl. Maj:t kunde annorlunda förordna, den årliga utdelningen å aktierna i kanalverket icke finge öfverstiga 3 procent å aktiekapitalet.

Sedan bolaget ytterligare mot obligationer af den 31 December 1857 up-tagit ett lån å 250,000 kronor att genom amortering gäldas på 36 år; blef kanalarbetet omsider fullbordadt samt år 1860 behörigen afsynadt och godkändt, efter att hafva medtagit, utöfver den beräknade, en kostnad af 880,000 kronor; och då de medel, bolaget haft att för utgifterna under ombyggnadstiden använda, sålunda icke varit tillräckliga, beslöt bolaget den 12 November 1860 ej mindre att tills vidare inställa all utdelning å aktierna, än äfven att hos Kongl. Maj:t söka fem års anstånd med afbetalningen å lånet från Handels- och Sjöfartsfonden, hvilken ansökan Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 1 Februari 1861, på det sätt biföll, att första afbetalningen å nämnda lån finge göras vid 1863 års slut mot skyldig-

het för aktieegarne att frånträda allt anspråk på utdelning, så länge detta anstånd varade.

Vid granskning af kanalbolagets räkenskaper för 1872 och 1873 framstälde Riksdagens år 1874 församlade Revisorer åtskilliga anmärkningar. Sedan nemligen, i enlighet med beslut vid bolagsstämma den 14 November 1863 blifvit i räkenskaperna från och med år 1864 uplagdt ett särskildt »Utdelnings-Conto», till hvilket vid hvarje års slut skulle, på sätt som skett, öfverföras dels afkastningen af bolagets fasta egendomar Skantzen, Norrtunbo och Finntorp, äfvensom inkomsten af bron vid Borgåsund samt hamn- och lastageplatsen derstädes m. m., allt efter afdrag af kostnaderna för underhåll och reparationer; dels 5 procent ränta, 3,880 kronor 80 öre, å den under åren 1848—1859 innehållna förberörda utdelning af 2 procent å aktiebeloppet, 77,616 kronor; dels ock det bolaget enligt privilegiet tillerkända årliga utdelningsbelopp af 22,500 kronor, så framt årets kanalinkomster dertill lemnade tillgång, sedan alla utgifter blifvit guldna och förslagssumma för det kommande året reserverats, hade Direktionen den 26 October 1871 förordnat, att räkenskaperna skulle skiljas i två afdelningar, den ena uptagande de inkomster och utgifter, enligt hvilka utdelningen till aktieegarne på grund af privilegiet och det statsverket tillkommande öfverskott bestämdes, samt afslutad i »Hufvudbok vid Strömsholms nya kanalbolag», och den andra, innefattande redogörelse för aktieegarnes enskilda tillhörigheter, hvilken redogörelse skulle sammanföras i »Aktieegarnes i Strömsholms nya kanalbolag Hufvudbok». På grund af denna Direktionens föreskrift hade ock till sistnämnde Hufvudbok från och med år 1872 öfverförts fastigheterna Skantzen, Norrtunbo och Finntorp, Borgåsunds bro, hamn- och lastageplats, en kanaljakt samt en år 1868 inrättad telegrafstation vid Strömsholm jemte räntor å den innehållna aktieutdelningen och å medel, som under året tillfälligtvis utlånats.

Mot denna bokföringsåtgärd erinrade nu Revisorerna, efter skedd utredning af förhållandena, hufvudsakligen:

att, hvad angick egendomen Skantzen, densamma redan tillhört det upplösta gamla Strömsholms kanalbolag, hvars alla tillhörigheter i löst och fast öfvergått till det nya, för att enligt § 7 i privilegiet och det med Kronan afslutade kontrakt utgöra säkerhet för det åt det nya bolaget lemnade statsbidrag och för uppfyllande af bolagets förbindelser i öfrigt till statsverket, hvadan afkomsten af samma egendom syntes böra upptagas bland sådana kanalverkets inkomster, för hvilka till staten redovisades;

att i fråga om hemmanen Norrtunbo och Finntorp, samt bron vid Borgåsund jemte hamn- och lastageplatsen derstädes m. m. förekomme, att, ehuru bolaget den 12 November 1860 beslutit att tills vidare inställa all utdelning å aktierna och Kongl. Maj:t under den 1 Februari 1861 medgifvit bolaget sökt anstånd till 1863 års slut med första afbetalningen å det bolaget den 22 December 1851 till-

delade räntefria förskott från Handels- och Sjöfartsfonden, mot skyldighet för aktieegarne att frånträda allt anspråk på utdelning, så länge detta anstånd varade, bolaget likväl i räkenskaperna för åren 1860, 1861 och 1862 tillgodofört sig såsom en fordran det belopp af 22,500 kronor, som bolaget, enligt § 10 i privilegiet, egt att såsom ränta och utdelning å aktierna årligen från och med 1860 erhålla af kanalinkomsten, så vidt den dertill lemnade tillgång, samt der- efter, i följd af bolagsstämmobeslut den 14 November 1863, affört denna fordran ur räkenskaperna, men i stället öfverfört till aktieegarnes enskilda räkning be- rörda af bolaget redan förut inköpta fastigheter, bro, hamn- och lastageplats samt jakt, för hvilka de bokförda kostnaderna obetydligt öfverstege den ifråga- varande, för tre år till 67,500 kronor uppgående outtagna utdelningen; samt

att, då Kongl. Maj:t genom ofvan omförmälda nådiga bref den 22 December 1851 föreskrifvit och bolaget genom särskild förbindelse af den 8 Mars 1852 åtagit och förpligtat sig att, intill dess Kongl. Maj:t derom annorlunda förordnade, den årliga utdelningen å aktierna i kanalverket icke skulle öfverstiga tre procent å aktiekapitalet, i stället för den i § 10 af privilegiet medgifna af 5 procent, bolaget, alldenstund Kongl. Maj:t icke sedermera meddelat annan bestämmelse, syntes hafva saknat befogenhet ej allenast att i räkenskaperna för åren 1848 med 1859 uppdebitera såsom sin fordran två procent utöfver den verkställda utdelningen af 3 procent å aktiekapitalet, utan äfven att besluta om årlig öfverföring till ut- delningskonto af 5 procent ränta med 3,880 kronor 80 öre å sammanlagda be- loppet, 77,616 kronor, af dessa uppdebiterade 2 procent, likasom icke något stad- gande i bolagets privilegium eller regler häntydde derpå, att bolaget egt rätt att såsom sin enskilda egendom använda räntor å tillfälligtvis utlånta eller depone- rade medel.

Med erinran att telegrafstationen vid Strömsholm från och med år 1874 öfvertagits af staten, hemställde Revisorerna därför att, till förekommande af en framtida fortsättning i ofvan anförda rigtning, Riksdagen måtte låta vidtaga nö- diga åtgärder.

Sedan, i anledning af denna Revisorernas hemställan, Riksdagen uppdragit åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret att vidtaga de åtgärder, som kunde finnas af behovet påkallade dels för att af Strömsholms nya kanalbolag utkräfva fullgöran- det för den förflutna tiden af de bolaget mot staten åliggande skyldigheter, för så vidt dessa ej ännu blifvit af bolaget behörigen fullgjorda, eller statens rätt blifvit genom af bolaget fattade beslut eller vidtagna åtgärder för nära träd, och dels för att förmå samma bolag att för framtiden noggrant iakttaga de bolaget åliggande förbindelser till staten, så hafva Fullmäktige anhängiggjort rättegång mot kanal- bolaget med yrkande af rättelse i de aumärkta bokföringsåtgärderna och åter- bäring till Riksgäldskontoret af hvad sålunda orätt tillgodoförts aktieegarne; och förpliktades slutligen bolaget genom Kongl. Maj:ts dom den 30 Juni 1878 *dels* att

till Riksgäldskontoret inbetala den afkastning af egendomarne Skantzen, Norrtunbo och Finntorp, af bron vid Borgåsund samt hamn- och lastageplatsen derstädes och af en kanaljakt, äfvensom den ränta å bokförd innestående aktieutdelning och å tillfälligtvis deponerade medel, som från och med 1865 års början influtit och, med iakttagande af privilegiets bestämmelser, skolat statsverket tillfalla, likasom att till statsverket återgälda det belopp, som motsvarade den under åren 1868 med 1873 behållna afkastningen af telegrafstationen vid Strömsholm, hvilka alla belopp skulle bestämmas genom vidräkning af fem personer, af hvilka parterna hvardera nämnde två och den femte utsåges af desse fyra eller, der desse ej om valet enades, af Rådstufvurätten i Stockholm; *dels* att å det belopp, som sålunda blefve bestämdt, gälda fem procent ränta från stämmingsdagen, den 1 September 1875, tills betalning skedde; *dels ock* att för framtiden bland bolagets tillgångar upptaga och redovisa nämnde egendomar, bro, hamn- och lastageplats samt kanaljakt, men deremot ur räkenskaperna afskrifva förenämnda belopp, 77,616 kronor; parterna öppet lemnadt att, derest de ej åtnöjdes med vidräkningsmännens beslut, derom i laga ordning tvista.

Uti en till Kongl. Maj:t under nästlidet år ingifven skrift har Strömsholms nya kanalbolag genom sin Direktion andragit, bland annat: att det belopp, kanalbolaget skulle till statsverket inbetala, blifvit af vidräkningsmännen bestämdt till 80,338 kronor 47 öre jemte ränta derå från 1 September 1875, att bolaget visserligen sökt någon jemkning i vidräkningsmännens beslut, men dock till Riksgäldskontoret i afräkning å sin skuld inbetalt tillsammans 27,822 kronor 32 öre; att, efter det 1879 års afbetalningar blifvit fullgjorda, återstoden å lånet från Handels- och Sjöfartsfonden utgjorde 297,000 kronor och å bolagets obligationslån 136,500 kronor; att kanalinkomsterna, som år 1873 bestigit sig till 143,176 kronor 23 öre, sedermera år efter år så nedgått, att de år 1879 utgjort allenast 59,463 kronor 12 öre, och hvarken under sistnämnda eller näst föregående år 1878 lemnat tillgång till någon utdelning åt aktieegarne; att denna minskning i kanalens intrader kunde, utom ogynsamma konjunkturer för jern- och trävaru-industrien, tillskrifvas de många under senare åren anlagda jernvägar, som täflade med kanalen och frändroge den inkomster, nemligen Norbergs, Stockholm—Westerås—Bergslagens, Oxelösund—Flen—Westmanlands och Bergslagernas, bland hvilka Oxelösund—Flen—Westmanlands-banan framdragits öfver en del af kanalbolagets hamn- och lastageplats vid Borgåsund; att under sådana förhållanden bolaget såge sig ur stånd att fullgöra den detsamma ålagda betalningsskyldighet, derest icke någon lättnad dervid bereddes bolaget; att, om ock de svårigheter, bolaget utan eget förvållande iråkat, icke innefattade tillräckligt skäl till bolagets frikallande från vissa dess förbindelser, de dock från statens sida torde förtjena behjertande; samt att, på grund häraf och i ändamål att förekomma de olägenheter, hvilka äfven för staten skulle följa af bolagets tvungna upplösning och realisation, bolaget anhölle,

att Kongl. Maj:t måtte bereda bolaget eftergift för återstoden af den detsamma ådömda skuld till statsverket, eller ock, om hinder för bifall härtill skulle möta, att, till förekommande af utmätning, statens fordran med ränta måtte få utgå af bolagets hos Riksgäldskontoret förvarade reparationsfond, vid 1880 års början utgörande 159,570 kronor 8 öre, mot förpligtelse för bolaget att genom fortsatta inbetalningar fylla densamma till bestämdt belopp af 300,000 kronor.

Efter inhemtande af yttranden i ämnet ej mindre af Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, än ock af Fullmäktige i Riksgäldskontoret, hvilka dervid upplyst att kanalbolaget i afräkning å det bolaget till utgifvande ådömda belopp under den 1 Juli 1880 ytterligare inbetalt 4,868 kronor 31 öre och således afbetalt tillhopa 32,690 kronor 63 öre, har Kongl. Maj:t tagit denna framställning i öfvervägande; Och vill Kongl. Maj:t, som finner Direktionens för nya Strömsholms kanalbolag anhållan om beredande af eftergift för återstoden af bolagets ifrågavarande skuld icke böra vinna afseende, härmedelst föreslå Riksdagen att, med hänsyn till hvad i ärendet förekommit och då ringa utsigt förefinnes för bolaget att genom inflytande kanalinkomster vinna medel till skuldens gäldande, medgifva, att skulden må medelst årliga afbetalningar gäldas dels med det belopp, 4,500 kronor, som eljest enligt Kongl. Brevet den 22 December 1851 skolat till reparationsfonden årligen afsättas, och dels med den å nyssnämnda fond upplöpande ränta, under vilkor likväl ej mindre att bolaget, intill dess skulden till fullo guldits, afstår från all utdelning samt till fondens fyllande använder det belopp, som eljest kunnat utdelas, äfvensom förbinder sig att icke begagna sin rätt att öka amorteringen å det af bolaget emot obligationer af den 31 December 1857 upptagna lån, än äfven att, efter det nu ifrågavarande skuld till staten blifvit gulden, reparationsfonden skall enligt förut bestämda grunder åter årligen ökas, till dess den uppnår sin i privilegiet bestämda storlek, 300,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas vederbörande Utskott, och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

Fredrik Hederstierna.

*Utdrag af protokollet öfver civil-ärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott den 11 Februari 1881.*

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Statsministern Grefve POSSE;

Statsråden: LOVÉN;

VON STEYERN;

Friherre VON OTTER;

TAUBE;

HEDERSTIERNA;

HAMMARSKJÖLD;

RICHERT och

THEMPTANDER.

Vidare föredrog Departementschefen, Statsrådet Hederstierna:

En af Direktionen för Strömsholms nya kanalbolag hos Kongl. Maj:t på anförda skäl gjord ansökning att bolaget, hvilket på grund af Kongl. Maj:ts dom den 30 Juli 1878 vore pliktigt att till statsverket utgifva 80,338 kronor 47 öre jemte ränta och deraf sedermera inbetalt en del, måtte befrias från utgifvande af återstoden, eller, om hinder för bifall härtill skulle möta, att statens fordran med ränta måtte få utgå af bolagets hos Riksgäldskontoret förvarade reparationsfond, som vid 1880 års början utgjorde 159,570 kronor 8 öre, mot förpligtelse för bolaget att genom fortsatta inbetalningar fylla densamma till 300,000 kronor; i anledning hvaraf Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader inkommit med infordradt underdånigt utlåtande af den 31 Maj 1880, hvarefter Fullmäktige i Riksgäldskontoret jemväl i ämnet afgifvit yttrande af den 15 derpåföljande Juli.

Statsrådet hemställde, att Kongl. Maj:t måtte finna Direktionens anhållan om beredande af eftergift för återstoden af bolagets ifrågavarande skuld icke böra vinna afseende, men att Kongl. Maj:t, med hänsyn till hvad i ärendet förekommit och då ringa utsigt förefunnes för bolaget att genom inflytande kanalinkomster vinna medel till skuldens gäldande, måtte föreslå Riksdagen, att skulden finge medelst årliga afbetalningar gäldas, dels med det belopp 4,500 kronor, som eljest enligt Kongl. brefvet den 22 December 1851 skolat till reparationsfonden årligen afsättas, och dels med den å fonden upplöpande ränta, under vilkor likväl:

att bolaget, intilldess skulden till fullo guldits, afstode från all utdelning samt till fondens fyllande använde det belopp, som eljest kunnat utdelas, äfvensom förbunde sig att icke begagna sin rätt att öka amorteringen å det af bolaget emot obligationer af den 31 December 1857 upptagna lån, samt

att, efter det nu i fråga varande skuld till staten blifvit gulden, reparationsfonden skulle enligt förut bestämda grunder åter årligen ökas, till dess den uppnådde sin i privilegiet bestämda storlek, 300,000 kronor.

Härtill lemnade Hans Maj:t Konungen nådigt bifall samt befallde, att nådig proposition i ämnet af den lydelse, bilagan till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo

Paul Strandberg.
